

TM	Г. XXXVI	Бр. 3	Стр. 1261-1278	Ниш	јул - септембар	2012.
----	----------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

UDK 368.032.5:349.6

Pregledni rad

Primljeno: 21.10.2011.

Revidirana verzija: 16.07.2012.

Jasmina Labudović Stanković

Univerzitet u Kragujevcu

Pravni fakultet

Kragujevac

OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI ZA ŠTETE PROUZROKOVANE ŽIVOTNOJ SREDINI

Apstrakt

Polazeći od Direktive Evropske unije o odgovornosti za životnu sredinu u vezi s prevencijom i uklanjanjem štete u životnoj sredini, koristeći komparativni metod istraživanja, autor analizira kako je regulisano pitanje odgovornosti za štete prouzrokovane životnoj sredini s jedne i druge strane Atlantika, tj. u EU i u Sjedinjenim Američkim Državama. Povodom istog pitanja, predstavljeno je stanje u Republici Srbiji.

U radu su predstavljene vrste odgovornosti i način finansijskog obezbeđenja odgovornosti. U tom smislu posebno se analizira pitanje osiguranja od odgovornosti, kao najčešće korišćenog mehanizma finansijskog obezbeđenja. Pažnja je posvećena i obimu pokrića koje pružaju osiguravači, kao i dilemi – da li prihvatiti obavezno ili dobrovoljno osiguranje od odgovornosti.

Ključne reči: osiguranje, osiguranje od odgovornosti, šteta u životnoj sredini, ekološke štete

ENVIRONMENTAL LIABILITY INSURANCE

Abstract

Starting from Directive 2004/35/EC on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage and using the comparative method of research, the author analyzes how the issue of liability for environmental damages is regulated on both sides of the Atlantic, i.e. in the European Union and the United States of America. In that context, the author presents the state of affairs in the Republic of Serbia.

The paper provides an overview of the types of liabilities and the way of securing financial liability. In particular, the author analyzes the issue of liability insurance as the most commonly used financial security mechanism. Special attention has been given to the issues concerning the extent of coverage provided by insurers and the dilemma whether to accept compulsory or voluntary liability insurance.

Key Words: Insurance, Liability Insurance, Environmental Damage

UVODNE NAPOMENE

Konstantno zagađivanje životne sredine stalni je pratilac savremenog privrednog razvoja. Pronaći optimalan odnos između neometanog privrednog rasta i razvoja i očuvanja i zaštite životne sredine nije nimalo lak zadatak (Јовашевић, 2009, str. 26). To je problem međunarodnog karaktera, te mora biti rešavan kroz međusobnu saradnju država i međunarodnih institucija. Od kvaliteta i kvantiteta vode, vazduha i zemlje, kao i ostalih prirodnih resursa, zavisi opstanak budućih generacija, s tim što je on već sada doveden u pitanje u pojedinim delovima sveta (Pimentel et al., 2010, p. 600). Pravo na zdravu životnu sredinu u pravnoj literaturi se doživljava kao pravo koje se svrstava u red osnovnih, fundamentalnih, univerzalnih ljudskih prava (Јовашевић, 2010, str. 260).

Postoji niz instrumenata za rešavanje ekoloških problema i kontrolu zagađenja životne sredine (propisi, kazne, porezi, dozvole, subvencije). U ovom radu autor se fokusirao na vrlo važan propis - Direktivu EU o odgovornosti za životnu sredinu u vezi s prevencijom i uklanjanjem štete u životnoj sredini, preciznije pojedina pitanja koja se tiču odgovornosti i dileme da li prihvatiti dobrovoljno ili obavezno osiguranje od odgovornosti za štete prouzrokovane životnoj sredini.

DVE VRSTE ODGOVORNOSTI

Osiguranje od odgovornosti za štete prouzrokovane životnoj sredini nastaje u drugoj polovini HH veka odvajanjem od opšteg osiguranja od odgovornosti iz delatnosti, budući da svi osiguranici osiguranja od odgovornosti nisu zagađivači i zato ne treba da nose znatno veći rizik u odnosu na onaj kome su izloženi (Пак, 2003, str. 114).

Svrha donošenja Direktive o odgovornosti za životnu sredinu u vezi s prevencijom i uklanjanjem štete u životnoj sredini ogleda se u uspostavljanju odgovornosti za ekološku štetu shodno principu „zagađivač plaća,“ kao i u sprečavanju i saniranju ekoloških šteta. Zato je njen osnovni princip finansijska odgovornost operatera čijim aktivnostima je prouzrokovana ekološka šteta ili čijim aktivnostima nastaje neposredna opasnost od takve štete. Direktiva u članu dva definiše ekološku štetu kao: štetu na zaštićenim vrstama i prirodnim staništima koja predstavlja svaku vrstu štete koja ima izrazito nepovoljne posledice na dostizanje ili održavanje povoljnog statusa očuvanja tih staništa ili vrsta; štetu na vodi, koja predstavlja svaku vrstu štete koja bitno i nepovoljno narušava ekološki, hemijski i/ili kvantitativni status i/ili ekološki potencijal voda pogođenih zagađenjem; štetu na zemljištu, koja na kontaminiranom zemljištu stvara veliki rizik po zdravlje ljudi na koje je izvršen nepovoljan uticaj kao posledica direktnog ili posrednog uvođenja, u zemljištu, na zemljištu ili ispod zemljišta, supstanci, organizama ili mikroorganizama.

Cilj Direktive je prevencija ekoloških šteta i njihov tretman po razumnoj ceni za društvo. Predmet Direktive nije odgovornost u građanskom pravu, tj. štete prema trećim licima. Međutim, oni koji pretrpe telesne povrede, štetu na imovini ili bilo kakve ekonomske gubitke mogu svoje pravo na naknadu tradicionalne štete ostvariti prema bilo kom međunarodnom sporazumu koji reguliše odgovornost u građanskom pravu (Директива о одговорности за животну средину у вези с превенцијом и уклањањем штете у животnoj средини, 2004, тач. 11 и 14 преамбуле).

Budući da se kasnilo sa implementacijom Direktive u nacionalna zakonodavstva, Evropska komisija je reagovala i pokrenula prekršajne postupke protiv 23 države. Reagovao je i Evropski sud pravde donoseći presudu kojom je bilo obuhvaćeno sedam država članica: Austrija, Velika Britanija, Grčka, Luksemburg, Francuska, Finska i Slovenija (European Commission, 2010, str. 3).

Direktiva polazi od principa „zagađivač plaća“, tj. principa da štetu snosi onaj ko ju je prouzrokovao, tj. onaj ko obavlja opasnu delatnost po osnovu koje i ostvaruje određenu korist. Odgovornost je individualna. Predviđene su dve vrste odgovornosti: objektivna i odgovornost po osnovu dokazane krivice. Preduzetnici koji se bave opasnom delatnošću odgovaraju na osnovu principa objektivne odgovornosti. Sve delatnosti za

koje se odgovara po principu objektivne odgovornosti navedene su u Aneksu III Direktive.¹ Između ostalog, objektivna odgovornost je predviđena i za upravljanje otpadom prerađivačkih industrija, što je predviđeno Direktivom o upravljanju otpadom prerađivačkih industrija² koja je proširila krug opasnih delatnosti navedenih u Aneksu III Direktive o odgovornosti za životnu sredinu. Odgovornost na osnovu principa do-

---

¹ To su sledeće delatnosti: 1. upravljanje pogonima za šta je neophodno pribaviti dozvolu u skladu s Direktivom 96/61/EZ u vezi sa integrisanom prevencijom i kontrolom zagađenja; 2. poslovi upravljanja otpadom, uključujući i prikupljanje, transport, obnovu i raspolaganje otpadom i opasnim otpadom, uključujući nadzor tih poslova i kasniju brigu o lokacijama za odlaganje; 3. sva ispuštanja u površinske tokove na kopnu koja zahtevaju prethodno odobrenje u skladu s Direktivom 76/464/EEZ o zagađenju prouzrokovanim izvesnim opasnim supstancama; 4. sva ispuštanja supstanci u podzemne vode za šta je potrebna prethodna dozvola u skladu s Direktivom 80/68/EEZ o zaštiti podzemnih voda od zagađenja prouzrokovanim izvesnim opasnim supstancama; 5. ispuštanje ili ubacivanje zagađujućih materija u površinske ili podzemne vode za šta je potrebna prethodna dozvola, odobrenje ili registracija u skladu s Direktivom 2000/60/EZ; 6. izvlačenje vode i ograđivanje vode koje podleže prethodnom pribavljanju dozvole u skladu s Direktivom 2000/60/EZ; 7. proizvodnja, upotreba, skladištenje, obrada, ubacivanje, oslobađanje u životnu sredinu i prevoz na lice mesta: a) opasnih supstanci navedenih u članu 2, stav 2 Direktive 67/548/EEZ o ujednačavanju zakona, podzakonskih i upravnih propisa država članica u vezi s razvrstavanjem, pakovanjem i označavanjem opasnih supstanci, b) opasnih preparata navedenih u članu 2, stav 2 Direktive 1999/45/EZ o ujednačavanju zakona, podzakonskih i upravnih propisa država članica u vezi s razvrstavanjem, pakovanjem i označavanjem opasnih supstanci, v) proizvoda za zaštitu biljaka navedenih u članu 2, stav 1 Direktive 91/414/EEZ u vezi s plasmanom proizvoda za zaštitu biljaka, g) biocidnih proizvoda navedenih u članu 2, stav 1 Direktive 98/8/EZ u vezi s plasmanom biocidnih proizvoda; 8. prevoz opasnog tereta ili zagađujućih stvari drumom, železnicom, kopnenim vodnim putevima, po moru i u vazduhu kako je definisano u Aneksu A Direktive 94/55/EEZ o ujednačavanju zakona država članica u vezi s prevozom opasnih stvari drumom ili Aneksom Direktive 96/49/EZ o ujednačavanju zakona država članica u vezi s prevozom opasnih stvari železnicom ili kako je definisano Direktivom 93/75/EEZ u vezi s minimalnim uslovima za plovila koja stižu u ili napuštaju luke EU i koja prevoze opasan ili zagađujući teret; 9. upravljanje pogonima što podleže prethodnom dobijanju dozvole u skladu s Direktivom 84/360/EEZ o borbi protiv aerozagađenja od industrijskih pogona u vezi sa oslobađanjem u vazduh zagađujućih supstanci; 10. svaka ograničena upotreba, uključujući i prevoz genetski modifikovanih mikroorganizama kako je definisano Direktivom 90/219/EEZ o ograničenoj upotrebi genetski modifikovanih organizama; 11. svako namerno oslobađanje u životnu sredinu, prevoz i plasman genetski modifikovanih organizama kako je definisano Direktivom 2001/18/EZ; 12. prekogranične pošiljke otpada na teritoriji, u, ili, iz EU, za koje je neophodna dozvola, ili koje su zabranjene u smislu Uredbe Saveta EEZ br. 259/93 o nadzoru i kontroli pošiljki otpada na teritoriji, u ili van Evropske zajednice. Članom 3 Direktive predviđeno je da se ona primenjuje i na svaku neposrednu pretnju od nastanka štete do koje dođe usled obavljanja neke od prethodno navedenih delatnosti.

² Directive 2006/21/EC on the management of waste from extractive industries, 2006.

kazane krivice predviđena je za štetu nanetu zaštićenim vrstama i njihovim prirodnim staništima i aktivnostima koje nisu navedene u Aneksu III Direktive, dok se za štete na zemlji i vodi odgovara po principu objektivne odgovornosti. Međutim, neke države članice svojim propisima predviđaju objektivnu odgovornost za aktivnosti koje nisu predviđene Aneksom III. To su: Belgija, Danska, Finska, Grčka, Litvanija, Letonija, Holandija i Švedska (Fogleman, 2011, str. 6). Kada ima više zagađivača, Direktiva je ostavila slobodu državama članicama u pogledu primene solidarne odgovornosti ili proporcionalne odgovornosti (odgovornost prema procentualnom doprinosu šteti). Sve države su prihvatile sistem solidarne odgovornosti, osim Danske, Finske, Francuske, Slovačke i Slovenije.

U SAD-u objektivna odgovornost je dugo bila predviđena samo za slučajeve nastanka štete prouzrokovane iznenadnim događajima (Harrington & Niehaus, 2004, str. 613). S primenom objektivne odgovornosti počelo se 1868. godine, kada je doneta presuda u slučaju *Rylands v. Fletcher*. Iako tuženi nije postupao u nehatu, sud je zauzeo stav da je odgovoran za štetu koju je izazvalo probijanje njegove brane tj. za poplavu rudnika tužioca, sa objašnjenjem da su gubici posledica nečeg neprirodnog što je postavljeno u vodu.

Ukoliko postoji više zagađivača, u SAD-u se primenjuje princip solidarne odgovornosti. Na njemu počiva zakon donet 1980. godine, a koji se popularno zove Superfond.³ Dobio je naziv po fondu koji je osnovan pomenutim zakonom a iz koga se obezbeđuju sredstva za saniranje štete i sprečavanje širenja toksičnih materija. Finansira se od poreza uvedenih na petrohemijsku industriju i kazni za bacanje otpada. U osnovi donošenja zakona bila je ideja o obezbeđenju sredstava za čišćenje napuštenih toksičnih deponija, uklanjanje otpada i hemikalija koji prete zdravlju ljudi. Ako se ne mogu pronaći lica odgovorna za zagađenje ili ukoliko takva lica nisu u mogućnosti da plate troškove saniranja, troškove snosi Superfond. Veliki deo sredstava fonda isplaćuje se na ime troškova advokata, konsultanata, troškova vođenja sudskih sporova, administrativnih troškova (Vaughan & Vaughan, 2003, str. 620).

Kada je zagađivač pravno lice (npr. akcionarsko društvo) čiji vlasnici odgovaraju do visine uloženog kapitala, da ne bi izbegli odgovornost za protivzakonito odlaganje i skladištenje opasnog otpada i druge zakonom nedozvoljene ciljeve, primenjuje se institut „probijanja pravne ličnosti“ (Baumer & Poindexter, 2004, str. 699). Tako, vlasnici kompanije mogu odgovarati neograničeno (i svojom ličnom imovinom).

---

³ Zakon o odgovornosti za štete prouzrokovane životnoj sredini (The Comprehensive Environmental Response, Compensation Liability Act – CERCLA, 1980)

Korišćenje ovog instituta je sasvim opravdano, posebno ako se ima u vidu da zagađivači najčešće ostvaruju ogroman profit.

Shodno tekstu Direktive, preduzimanje preventivnih mera i otklanjanje štete predstavljaju obaveze operatera. Ukoliko šteta nije nastala, ali postoji neposredna pretnja da šteta nastane, njegova je obaveza da bez odlaganja preduzme neophodne mere. Kada je šteta već nastala, operater mora bez odlaganja obavestiti o tome nadležni organ i preduzeti sve mere za saniranje štete.

Operater se može osloboditi obaveze da snosi bilo kakve troškove ukoliko dokaže da je štetu u životnoj sredini ili neposrednu pretnju od nastanka štete prouzrokovalo treće lice i da bi se šteta dogodila uprkos činjenici što su postojale adekvatne mere bezbednosti. On se može osloboditi obaveze sanacije štete ako dokaže da je šteta nastala usled postupanja po naredbi i instrukcijama državnog organa, izuzev naredbi ili instrukcija donetih posle emisije ili incidenta koji je prouzrokovao aktivnostima operatera (Директива о одговорности за животну средину у вези с превенцијом и уклањањем штете у животnoj средини, 2004, чл. 8, тач. 3).

Za države članice EU postoji mogućnost prihvatanja odbrane operatera zasnovane na odobrenju ili na zadnjoj reči tehnike (*state-of-the-art*) i odnosi se samo na oslobođenje od obaveze snošenja troškova čišćenja (Директива о одговорности за животну средину у вези с превенцијом и уклањањем штете у животnoj средини, 2004, чл. 8, тач. 4). Dakle, operater može da se oslobodi obaveze ako dokaže da nije kriv ili da nije bio nepažljiv i da je šteta prouzrokovana emitovanjem ili događajem koji je izričito odobren i koji je u potpunosti u skladu sa uslovima i ovlašćenjima dobijenim na osnovu pozitivnih nacionalnih propisa, koji su bili na snazi na dan emisije ili štetnog događaja. Takođe, operater se može osloboditi obaveze saniranja štete ukoliko dokaže da ne snosi krivicu ili nepažnju i da je šteta nastala emitovanjem ili aktivnošću ili na bilo koji drugi način upotrebom proizvoda u sklopu obavljanja delatnosti, a koja se ne može smatrati verovatnim uzrokom štete, imajući u vidu dostignuti nivo naučnog i tehničkog znanja u trenutku kada je došlo do emisije ili u trenutku kada je obavljena aktivnost. Ipak, mogućnost oslobođenja od odgovornosti u ovim slučajevima zavisi od diskrecionog prava država članica jer Direktiva ostavlja državama članicama slobodu u pogledu njene primene, što znači da one mogu doneti i strože propise kojima će urediti pitanja prevencije i saniranja štete u životnoj sredini.

Velika Britanija, Grčka, Estonija, Italija, Kipar, Letonija, Malta, Portugalija, Slovačka, Češka, Španija i Belgija (na regionalnom nivou) prihvatile su oba načina oslobođenja od obaveze snošenja troškova. Danska, Litvanija i Finska su optirale samo za mogućnost oslobođenja od obaveze snošenja troškova sanacije ako je postojalo odobrenje. Francuska je jedina država koja je optirala za mogućnost oslobođenja od obaveze

snošenja troškova na osnovu kriterijuma dostignutog nivoa naučnog i tehničkog znanja, dok je Švedska optirala i za ovaj sistem i za sistem odobrenja (European Commission, 2010, str. 4).

Posmatrano iz ugla kontrole zagađenja (regulativa, dozvole, porezi, subvencije), došlo se do zaključka da s novom tehnologijom značajno opadaju troškovi kontrole zagađenja. To dalje znači da će opasti i cena dozvola za obavljanje aktivnosti koje zagađuju životnu sredinu, zbog čega će zagađivači sa starijom tehnologijom moći da kupe više dozvola i tako povećaju emisiju (Harris, 2009, str. 373). Isto važi i kada je reč o porezima. Smatra se da su dobar mehanizam kontrole zagađenja jer obezbeđuju vrlo dobar podsticaj za razvoj napredne tehnologije (Harris, 2009, str. 375). To znači da zagađivači sa starijom tehnologijom imaju ulogu tzv. „slobodnih jahača“ zahvaljujući tehnološkom napretku industrija s novom tehnologijom. Praktično, niži troškovi kontrole zagađenja pružaju zagađivačima sa starijom tehnologijom mogućnost ostvarivanja mnogo veće koristi (profita) jer „neko drugi“ plaća umesto njih. Zato se može govoriti o opravdanosti principa *state-of-the-art* predviđenog Direktivom. U suprotnom, moglo bi se govoriti o svojevrsnom „kaznjavanju“ naprednih tehnologija. Ipak, to ne znači da ni industrije s novim tehnologijama nisu veliki zagađivači.

Instrumenti kontrole zagađenja, koji podstiču tehnološki napredak i inovacije, nisu uvek efikasni u praksi. Na primer, stroži standardi na kojima država može da insistira, kao i uvođenje ekoloških poreza, na domaćem tržištu mogu negativno uticati na domaće kompanije jer neće biti konkurentne u odnosu na strane. Rezultat može biti i veći broj sudskih postupaka (Stiglitz, 2008, str. 234). Nezavisno od toga, postoje tumačenja da je smanjenje konkurentnosti kompanija zbog uvođenja ekoloških poreza prenaplašeno (Илић-Попов, 2007, str. 78).

OBIM POKRIĆA KOJI PRUŽAJU OSIGURAVAČI

Kako se odgovornost za zagađenje životne sredine širila, tako su osiguravači smanjivali obim pokrića. Od 60-ih godina XX veka, američki osiguravači isključuju odgovornost za zagađenje životne sredine, osim u slučaju ako je šteta iznenadna i slučajna. Zapravo, osiguranje od odgovornosti za štete zbog zagađenja na osnovu polise osiguranja od opšte odgovornosti bilo je moguće samo ako se ugovori kao dopunsko, s tim da su osiguravači i to često izbegavali (Vaughan & Vaughan, 2000, str. 457).

Kasnije je od strane određenog broja osiguravača uvedena nova, specijalna polisa osiguranja od odgovornosti koja pokriva odgovornost za postepeno zagađenje. Pored ove, postoji i polisa osiguranja koja pokriva ograničenu odgovornost. Osnovna razlika u odnosu na prethodnu jeste što potonja ne obuhvata troškove obaveznog čišćenja. To je posledica stava da

troškovi čišćenja ne bi trebalo da budu pokriveni. Ipak, ima primera da je osiguranjem obuhvaćen određen procenat troškova čišćenja. Troškovi čišćenja (npr. čišćenje obale) mogu biti veći nego što je sama šteta i zato se postavlja pitanje: Da li ovi troškovi predstavljaju obavezu osiguranika (Шулејић, 2000, str. 473)? Ukoliko je odgovor pozitivan, onda bi trebalo da budu pokriveni polisom osiguranja. Ipak, problem leži u tome što za osiguravača predstavljaju veliko opterećenje, a ako ne bi bili pokriveni osiguranjem, bila bi izgubljena svrha ovog osiguranja (Шулејић, 2000, стр. 474). Sa ovom konstatacijom problem se ne okončava jer će ukupni troškovi čišćenja biti poznati tek po nastanku štete (njihov iznos nije poznat pre zaključivanja osiguranja). U pogledu pomenutog problema postoje neslaganja. Vrhovni sudovi Kalifornije, Ajove, Masačusetsa, Minesote, Severne Karoline i Vašingtona smatraju da troškovi čišćenja treba da budu pokriveni osiguranjem. Međutim, vrhovni sudovi država Mejn i Novog Hempšira imaju suprotan stav (Vaughan & Vaughan, 2003, str. 620).

Nažalost, troškove osiguranja, te tako i deo troškova za zaštitu životne sredine, ne snose samo oni koji je zagađuju, budući da kompanije zagađivači, premije koje plaćaju za osiguranje, prebacuju kroz cene svojih proizvoda na potrošače. Tako dolazimo do jednog paradoksa – oni koji uopšte nisu doprineli nastanku ekološke štete, a među njima su i oboleli, nose deo tereta zbog zagađenja životne sredine. Pravno i ekonomski posmatrano, reč je o velikom problemu budući da troškove zagađenja nosi treće lice koje nije ugovorna strana (Табороши, 2006, str. 350). Ovakva situacija proizilazi iz činjenice da zagađenje predstavlja eksterni trošak obavljanja određenih ekonomskih aktivnosti i stvara trošak trećim licima, koji nije obuhvaćen tržišnom cenom.

Posebno je pitanje: Da li su osiguranjem pokrivena štete nastale kao posledica postepenog zagađenja, tj. usled trajnog dejstva uzroka štete iako je opšte pravilo da su isključene štete od svih zagađenja izuzev iznenadnih i slučajnih? Odredbe o izuzeću u polisama osiguranja od odgovornosti često su dvosmislene i predmet su različitih tumačenja osiguranika i osiguravača (Dorfman, 2001, str. 391). Razlikuju se i stavovi sudova. Stavovi pojedinih su pozitivni, tj. smatraju da je polisama osiguranja pokrivena odgovornost zbog postepenog zagađenja. Osiguravači su na takve stavove sudova, odgovorili potpunim isključenjem pokrića za zagađenje, osim u slučaju štete nastale zbog prodaje i upotrebe osiguranih proizvoda (Harrington & Niehaus, 2004, str. 616).

Iako se Direktiva EU o odgovornosti za životnu sredinu odnosi ne samo na štete koje nastaju kao posledica incidenata, već i na štete koje nastaju postepeno, osiguravači velikog broja država članica EU pružaju pokriće samo za štete nastale zagađenjem životne sredine kao posledice incidenta. Štete koje nastaju postepeno uglavnom su predmet isključenja iz osiguranja (European Commission, 2009, str. 9). Razlog za takvu

praksu leži u tome što je teško utvrditi kada je stvarno nastao osigurani slučaj, imajući u vidu da je osiguravač u obavezi samo dok traje osiguranje. Izuzetak predstavlja francusko pravo u kome je napušten kriterijum iznenadnosti, ali samo pod uslovom da osiguranik nije mogao da predvidi kada će nastupiti uzrok štete, tj. da je zadovoljen princip nepredvidljivosti uzroka štete (Шулејић, 2000, str. 473).

Nedoslednost u pogledu toga šta je pokriveno osiguranjem, dovela je do velikog broja parnica. Parnice se često vode između osiguravača i osiguranika, zagađivača i države, kao i između onih odgovornih za štetu, tj. između zagađivača, ukoliko ih ima više. Troškovi parničenja su izuzetno visoki. Jedan deo ovih troškova obično je pokriven polisom, ali uz vrlo visoke premije. Koliko su visoki troškovi parničenja najbolje govori podatak da oni čine skoro polovinu ukupnih troškova (Harrington & Niehaus, 2004, str. 618). Visoki troškovi parničenja su očigledan primer visokih transakcionih troškova koji prate eksternalije (Zerbe, 2001, str. 169).

*DA LI ZAKLJUČITI OBAVEZNO ILI
DOBROVOLJNO OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI
ZA ŠTETE PROUZROKOVANE ŽIVOTNOJ SREDINI*

Zbog zabrinutosti Evropske komisije u pogledu zaštite i očuvanja životne sredine, postoji intencija uvođenja obaveznog osiguranja. Evropska komisija nije zadovoljna s dosadašnjim uvođenjem sistema obavezne finansijske sigurnosti, odnosno obaveznog osiguranja. Međutim, države su, slobodne da odluče kako će se onaj ko obavlja opasnu delatnost osigurati, tj. da li će koristiti osiguranje, bankarsku garanciju ili neke druge alternativne mehanizme obezbeđenja. Za sada je jasno da osiguravači u Evropi ne poseduju dovoljan kapacitet da bi mogli da pokriju ekološke štete velikih razmera.

Najveći broj država članica EU izjasnio se za dobrovoljne mehanizme finansijskog obezbeđenja, dok je osam država prihvatilo sistem obaveznog finansijskog obezbeđenja. On će početi da se primenjuje od 2014. godine. To su sledeće države: Bugarska, Grčka, Mađarska, Portugalija, Rumunija, Slovačka, Češka i Španija (European Commission, 2010, str. 4). U SAD-u je osiguranje od odgovornosti za štete prouzrokovane životnoj sredini dobrovoljno (Vaughan & Vaughan, 2003, str. 593).

Iako se protiv propisivanja obaveznih osiguranja mogu navesti brojni razlozi (ograničavanje autonomije volje ugovornih strana, ekonomsko opterećenje osiguranika, moralni hazard, ograničavanje konkurencije), opravdavaju ga brojni argumenti. Obavezna osiguranja su opravdana jer pokrivaju rizike kojima se ugrožavaju treća lica (van ugovornog odnosa). Obavezno osiguranje je pogodno za pokriće rizika

koji predstavljaju opštu opasnost, kao i u slučajevima gde to zahteva javni interes, u slučajevima gde postoji objektivna odgovornost, tj. vršenje opasne delatnosti, što je slučaj kod zagađenja životne sredine. Država može nametnuti obavezna osiguranja ako postoji uverenje da privredni subjekti neće moći sami da ispune svoje obaveze prema oštećenima (velike štete). Širenje zajednice rizika je još jedan argument, koji govori u prilog obaveznih osiguranja, a pravo na neposredan odnos osiguranika prema osiguravaču može smanjiti broj parnica. Argument da obavezna osiguranja ograničavaju konkurenciju među osiguravačima donekle bi se mogao relativizovati time da je konkurencija između osiguravača moguća preko klauzula u ugovorima o obaveznom osiguranju, raznim vrstama garancija i pogodnostima.

Ako bi se prihvatilo obavezno osiguranje, to bi prouzrokovalo veliku „glavobolju“ osiguravačima. To bi moglo da znači visoke iznose šteta i u isto vreme podnošenje velikog broja zahteva za naknadu štete što je ravno sistemskom riziku i što za posledicu može imati iscrpljivanje fondova osiguravača. Kako bi donekle smanjili rizik koji nose, osiguravači bi mogli da zahtevaju da osiguranici učestvuju u šteti, te stoga postoji mogućnost uvođenja franšiza. Obavezno osiguranje značilo bi i neminovno povećanje premija.

Komitet evropskih osiguravača i reosiguravača je uputio preporuke Evropskoj komisiji o tome zbog čega nije preporučljivo obavezno osiguranje (Comité Européen des Assurances, 2011, str. 2). U preporukama se navodi da veliku prepreku predstavlja nedovoljni kapacitet osiguravača. Treba imati u vidu da štete nastale zagađenjem životne sredine, kao što je izlivanje nafte, predstavljaju štete s tzv. dugim repovima, što znači da se svi troškovi ne realizuju u prvim godinama, već se mogu javiti i kasnije. Takođe, štete je vrlo teško proceniti jer ne postoji pouzdan mehanizam za tako nešto, što govori da se „pomoć“ ne može očekivati samo od osiguranja.

U prilog dobrovoljnog osiguranja od odgovornosti govori činjenica da ono može podstaći inovacije i veću slobodu ugovaranja osiguranja od specifičnih rizika kojima su kompanije izložene u poslovanju. Države koje su prihvatile dobrovoljno osiguranje, intenzivno rade na razvijanju novih „proizvoda“ osiguranja. Ipak, pitanje je: Da li dobrovoljno osiguranje u ovoj oblasti može da pruži dovoljnu zaštitu trećim licima, ali i životnoj sredini imajući u vidu isključenja, franšize i sl? Uvođenje obaveznog osiguranja nije novina. Međunarodnim konvencijama je odavno za neke štete nastale zagađenjem životne sredine predviđeno obavezno osiguranje, a uz to je detaljno regulisano, kao npr. u Međunarodnoj konvenciji za štete nastale zagađivanjem pogonskom naftom i Međunarodnoj konvenciji o građanskoj odgovornosti za štete

prouzrokovane zagađivanjem naftom.⁴ Potpisnice ovih konvencija su države članice EU, ali i Srbija. Pomenute konvencije bi mogle biti putokaz za uvođenje obaveznog osiguranja i za druge izvore opasnosti (Славнић, 2011, str. 189).

Kroz osiguranje od odgovornosti, pre svega obavezno osiguranje od odgovornosti, može se postići sličan efekat kao i plaćanjem kazni i poreza, čak i plodotvorniji, pod uslovom da su detaljno regulisani svi bitni elementi neophodni za zaključenje obaveznog osiguranja. Budući da je zagađenje životne sredine eksterni trošak ekonomskih aktivnosti, efekat koji se postiže osiguranjem doprinosi povećanju društvene odgovornosti zagađivača. Obavezno osiguranje od odgovornosti primorava zagađivača na društveno odgovorno ponašanje. Ovo osiguranje utiče na bolju zaštitu oštećenih lica i životne sredine. Iako iziskuje velike troškove za zagađivača, visoke premije ovog osiguranja mogu uticati i na smanjenje obima proizvodnje, odnosno promenu načina proizvodnje i manje zagađenje.

*OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI ZA ŠTETE
PROUZROKOVANE ŽIVOTNOJ SREDINI U
REPUBLICI SRBIJI*

Zakonom o zaštiti životne sredine je, u nizu načela na kojima se zasniva zaštita životne sredine, predviđen princip „zagađivač plaća“. Zagađivač će biti dužan da plati naknadu za zagađenje životne sredine kada svojim aktivnostima prouzrokuje ili može prouzrokovati opterećenje životne sredine, odnosno ako proizvodi, koristi ili stavlja u promet sirovinu, poluproizvod ili proizvod koji sadrži štetne materije po životnu sredinu (Zakon o zaštiti životne sredine, 2004, čl. 9). Zakon predviđa objektivnu odgovornost zagađivača. Uz to, odgovornost je individualna.

Zakonom se zahteva obavezno osiguranje od odgovornosti za slučaj štete pričinjene trećim licima usled udesa od strane zagađivača čije

---

⁴ Međunarodna konvencija o građanskoj odgovornosti za štete prouzrokovane zagađivanjem pogonskom naftom predviđa obavezno osiguranje od odgovornosti, odnosno ugovor o finansijskom jemstvu vlasnika pomorskih brodova i plovila bilo koje vrste čija je tonaža veća od 1.000 BRT za pokriće rizika zagađenja pogonskom naftom. Međunarodna konvencija o građanskoj odgovornosti za štete prouzrokovane zagađivanjem naftom predviđa obavezu vlasnika pomorskih brodova i plovila bilo koje vrste, registrovanih u državi ugovornici konvencije, kojim prevoze više od 2.000 t nafte da moraju imati zaključeno osiguranje od odgovornosti za štete prouzrokovane zagađenjem i naknade troškova preduzetih u cilju sprečavanja ili umanjenja štete, odnosno finansijsku garanciju. Ovom konvencijom tačno je definisano: šta je šteta, područje primene, kada nastupa osigurani slučaj, koje štete su isključene, koja je visina osigurane sume na koju se mora zaključiti osiguranje, pravo na direktnu tužbu prema osiguravaču, rokovi zastarelosti.

postrojenje ili aktivnost predstavlja visok stepen opasnosti za zdravlje ljudi i životnu sredinu (Закон о заштити животне средине, 2004, чл. 106).⁵ Поред прописивања обавезе осигурања, велики је пропуст законодавца што није предвидео неопходне елементе уговора о овом обавезном осигурању како би у пракси било могуће закључити осигурање. Недовољност елемената за закључење уговора о обавезном осигурању од одговорности, па и када је реч о одговорности за животну средину, карактеристика је великог броја обавезних осигурања у Србији (Славнић, 2011, стр. 186).

Iako je pomenutim zakonom predviđeno obavezno osiguranje, još uvek ne postoje posebni uslovi za osiguranje od odgovornosti zbog zagađivanja životne sredine, već samo opšti. U praksi ne postoji posebno osiguranje od odgovornosti zbog zagađivanja životne sredine. Opšti uslovi osiguranja osiguravača predviđaju da odgovornost za štete usled zagađivanja može biti pokrivena osiguranjem samo ako je posebno

---

⁵ Članom 897 Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi predviđeno je da korisnik nuklearnog broda ima obavezno osiguranje od odgovornosti, odnosno drugo finansijsko jemstvo koje pokriva njegovu odgovornost za nuklearnu štetu do 100.000.000 \$ u dinarskoj protivvrednosti. Isti zakon u članu 96 predviđa da brod koji prevozi više od 2000 t ulja kao teret u rasutom stanju mora da ima uverenje o osiguranju ili drugo finansijsko jemstvo o odgovornosti za štetu prouzrokovanu zagađivanjem od ulja. Uverenjem se dokazuje da brod, odnosno vlasnik broda ima osiguranje ili drugo finansijsko jemstvo. Članom 73 Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i o nuklearnoj sigurnosti predviđena je obaveza nosioca licence za obavljanje nuklearne aktivnosti da zaključi osiguranje od odgovornosti za nuklearne štete. Zakon o transportu opasnog tereta u članu 8, predviđa obavezu osiguranja od odgovornosti učesnika u transportu opasnog tereta za slučaj da u toku transporta pričini štetu licima, imovini ili životnoj sredini. Članom 51 Zakona o plovidbi i lukama na unutrašnjim vodama predviđeno je da su plovila koja prevoze opasni teret na vodnim putevima Republike Srbije dužna da se pridržavaju odredbi „Evropskog sporazuma o međunarodnom transportu opasnog tereta u vodnom saobraćaju na unutrašnjim plovim putevima – ADN“, kao i propisa kojima se uređuje prevoz opasnog tereta. To bi značilo da se u slučaju plovila koja prevoze opasni teret na vodnim putevima Srbije primenjuje Zakon o transportu opasnog tereta, tj. učesnici u takvom transportu morali bi da imaju obavezno osiguranje od odgovornosti za pričinjene štete u toku transporta licima, imovini ili životnoj sredini. Na sajtu Narodne banke Srbije u godišnjim izveštajima iskazani su podaci samo o ukupnom broju polisa i ukupnoj premiji osiguranja od odgovornosti vlasnika opasnih materija u toku transporta. U periodu 2004-2011. najviše polisa osiguranja od odgovornosti bilo je zaključeno 2005. godine – 1.482 polise uz ukupnu premiju od 16.196.000 dinara, a najmanje u 2004. godini – 583 polise uz ukupnu premiju od 6.914.000 dinara. U 2011. godini bilo je zaključeno ukupno 1.170 polisa, a ukupna premija je iznosila 9.839.000 dinara; 2010. zaključeno je 1.150 polisa uz premiju od 17.969.000 dinara; 2009. Zaključeno je 1.035 polisa uz premiju od 20.197.000 dinara; u 2008. zaključeno je 1.025 polisa uz premiju od 12.744.000 dinara; 2007. zaključeno je 1.083 polise sa premijom od 31.854.000 dinara; 2006. broj polisa je bio nešto manji (1.020), dok je ukupna premija iznosila 17.331 dinara. Dostupno na: http://www.nbs.rs/internet/cirilica/60/60_2/index.html

ugovorena. Osiguranjem su pokriveno štete nastale samo usled iznenadnih i neočekivanih događaja. Problem leži u tome što se iznenadne štete ređe događaju, a češće one koje su posledica nekog trajnog dejstva. Takve štete su isključene iz pokrića (Шулејић, 2000, str. 473).

Problem nedovoljnog regulisanja elemenata za zaključenje obaveznog osiguranja za štete prouzrokovane životnoj sredini ogleda se i kroz: problem utvrđivanja subjekata na koje se odnosi obaveza zaključenja obaveznog osiguranja, preciziranje rizika koji su obuhvaćeni osiguranjem, definisanje limita odgovornosti i način kontrole zaključenih obaveznih osiguranja. Iako je na ove probleme domaća stručna javnost upozoravala (Шулејић, 2000, str. 472), oni još uvek nisu rešeni. Veliki je nedostatak što nije propisana minimalna suma osiguranja, kao vrlo važan element u kategoriji obaveznih osiguranja. Posledica toga je da osiguravač i osiguranik mogu svojevolejno da odrede iznos sume osiguranja, ali na vrlo male iznose, čime se ne postiže cilj ovog osiguranja – zaštita oštećenih. Zato bi izmena zakona morala ići u smeru određivanja minimalne sume osiguranja.

Pohvalno je što je Zakonom o zaštiti životne sredine uveden integralni katastar zagađivača koji predstavlja registar sistematizovanih informacija i podataka o zagađivačima životne sredine. Integralni katastar vodi Agencija za zaštitu životne sredine. Budući da je zakonodavac predvideo obavezu zagađivača da dostavlja propisane podatke, u cilju sprovođenja efikasne kontrole zaključenih obaveznih osiguranja trebalo bi izričito propisati obavezu zagađivača da dostavljaju podatke o zaključenom osiguranju od odgovornosti za štete prouzrokovane životnoj sredini.

Zakon o zaštiti životne sredine sadrži i odredbe o naknadi štete. Član 107 Zakona, uglavnom, sadrži neka opšta pravila. Predviđeno je da svako ko pretrpi štetu ima pravo da mu bude nadoknađena. Zakon predviđa pravo oštećenog na direktnu tužbu, tj. pravo da neposredno istakne zahtev za naknadu štete, prema zagađivaču ili osiguravaču, odnosno finansijskom agentu zagađivača kod koga je udes nastao. Zahtev se može, a ne mora istaći neposredno pomenutim subjektima. Ovakvo rešenje može se oceniti kao dobro, budući da se naknada štete može ostvariti vansudskim putem, što podrazumeva znatno niže troškove. Međutim, ukoliko bi se desilo da oštećeni ipak podnese zahtev za naknadu štete sudu, sud takav zahtev neće odbaciti kao preuranjen, tj. neće ga odbaciti zato što oštećeni nije istakao zahtev za naknadu štete neposredno zagađivaču.

Zakon polazi od pravila da ako ima više zagađivača koji su odgovorni za štetu nanetu životnoj sredini, a udeo pojedinih zagađivača nije moguće odrediti, troškove snose solidarno i posebno. Dobro rešenje domaćeg zakonodavca jeste da je postupak za naknadu štete hitan. To znači da u postupku pred sudom nema odgovora na tužbu. Sud odmah

zakazuje ročište i stara se da se što pre okonča postupak. Pokretanje postupka zastareva u roku od tri godine od kada je oštećeni saznao za štetu i počinioca štete, odnosno u svakom slučaju potraživanje zastareva za 20 godina od kada je šteta nastala. Budući da su odredbe Zakona o zaštiti životne sredine nedovoljne, u postupku naknade štete „pomoć“ treba da pruži Zakon o obligacionim odnosima. Pitanje prava na naknadu štete koja je već nastala zbog zagađenja životne sredine regulisano je Zakonom o obligacionim odnosima. Ako šteta nastane u obavljanju opštekorisne delatnosti, za koju je izdata dozvola nadležnog organa, može se zahtevati samo naknada štete koja prelazi normalne granice (Закон о облигационим односима, 1978, чл. 156, ст. 3). Iz takve odredbe proističu problemi vezani za tumačenje „normalnih granica“ jer se šteta koja prelazi normalne granice može široko tumačiti. Praktično, zakon samo daje pravo na naknadu štete, ali da li će šteta biti nadoknađena, zavisi od društvene opravdanosti ekonomske aktivnosti koja izaziva zagađenje.

Iako to Zakon o zaštiti životne sredine ne predviđa, Zakon o obligacionim odnosima predviđa zaštitu i pre nastanka štete, u smislu preduzimanja preventivnih mera kojim bi se sprečio nastanak štete i uznemiravanje. U tom smislu može se zahtevati uklanjanje izvora opasnosti. Čak i sud to može narediti, s tim što troškovi otklanjanja opasnosti idu na teret imaoca izvora opasnosti.

ZAKLJUČAK

Zbog sve veće zagađenosti životne sredine, pitanje odgovornosti za štete nanete životnoj sredini postaje fundamentalno. Nekontrolisana eksploatacija resursa može dovesti do njihovog potpunog iscrpljivanja i zagađenja, dovodeći u pitanje dalji opstanak života i ekonomskih aktivnosti budućih generacija.

Analiza osiguranja od odgovornosti za štete prouzrokovane životnoj sredini u ovom radu omogućila je stvaranje slike o ovom pitanju u SAD-u i EU. U SAD-u ovo osiguranje je dobrovoljno. Za takve štete odgovara se na osnovu principa objektivne odgovornosti. Ukoliko ima više zagađivača, njihova odgovornost je solidarna. Zbog velikih razlika u tumačenju šta je predmet pokrića osiguranja od odgovornosti za štete prouzrokovane životnoj sredini, vode se brojne parnice, što za posledicu ima i različite stavove vrhovnih sudova u SAD-u.

Princip objektivne odgovornosti zagađivača predviđen je za štete nastale obavljanjem delatnosti koje su navedene u Aneksu III Direktive EU o odgovornosti za životnu sredinu u vezi s prevencijom i uklanjanjem štete u životnoj sredini. Međutim, za štetu nanetu zaštićenim vrstama i njihovim prirodnim staništima i aktivnostima koje nisu navedene u Aneksu III pomenute Direktive odgovara se na osnovu principa dokazane krivice. Odgovornost je individualna, a državama članicama je ostavljena

sloboda u pogledu primene solidarne odgovornosti ili proporcionalne odgovornosti kada ima više zagađivača.

Države članice EU su, većinom, optirale za dobrovoljno osiguranje, dok je osam država prihvatilo obavezno. Kao i u SAD-u, osiguravači u EU uglavnom pružaju pokriće samo za štete nastale usled iznenadnih događaja. Obavezno osiguranje od odgovornosti za slučaj štete pričinjene trećim licima usled udesa od strane zagađivača čije postrojenje ili aktivnost predstavlja visok stepen opasnosti za zdravlje ljudi i životnu sredinu uvedeno u Srbiji za sada je samo proklamacija jer nedostaju bitni elementi za sprovođenje u praksi.

LITERATURA

- Baumer, D. L., & Poindexter J.C. (2004). *Legal Environment of Business in the Information Age*. New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Vaughan, E.J., & Vaughan, T. (2003). *Fundamentals of Risk and Insurance*. New York, NY: John Wiley & Sons, Inc.
- Vaughan, E.J., & Vaughan, T. (2000). *Основе осигурања – управљање ризицима*. Загреб: Маре.
- Directive 2006/21/EC of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 on the management of waste from extractive industries, Official Journal of EU. L 102 (2006)
- Directive 2004/35/EC of the European Parliament and of the Council on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage, Official Journal of EU. L 143/56 (2004)
- Dorfman, M.S. (2001). *Introduction to Risk Management and Insurance*. New Jersey, NJ: Prentice Hall Upper Saddle River.
- European Commission. *Report from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions under article 14(2) of Directive 2004/35/EC on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage*. (2010)
- European Commission. *Study on the Implementation effectiveness of the Environmental liability Directive (ELD) and related financial security issues*, Final Report. (2009)
- Закон о заштити животне средине, Службени гласник РС. Бр. 135 (2004) и 36 (2009)
- Закон о заштити од јонизујућег зрачења и о нуклеарној сигурности, Службени гласник РС. Бр. 36 (2009)
- Закон о пловидби и лукама на унутрашњим водама, Службени гласник РС. Бр. 73 (2010)
- Закон о поморској и унутрашњој пловидби, Службени лист СРЈ. Бр. 12 (1998), 44 (1999), 74 (1999) и 73 (2000) и Службени гласник РС. Бр. 85 (2005) и 101 (2005)
- Закон о транспорту опасног терета, Службени гласник РС. Бр. 88 (2010)
- Закон о облигационим односима, Службени лист СФРЈ. Бр. 29 (1978), 45 (1989), 57 (1989) и Службени лист СРЈ. Бр. 31 (1993)
- Zerbe, R.O.Jr. (2001). *Economic Efficiency in Law and Economics – New Horizons in Law and Economics*. Cheltenham, UK, Northampton, USA: Edward Elgar.

- Илић-Попов, Г. (2007). Имплементација еколошких пореза у земљама у транзицији. *Индустрија*, 35(3), 75-82.
- Јовашевић, Д. (2010). Заштита животне средине у упоредном кривичном праву. *Страни правни живот*, 56(3), 257-286.
- Јовашевић, Д. (2009). Европски стандарди и заштита животне средине. *Европско законодавство*, 8(8), 125-141.
- Међународна конвенција о грађанској одговорности за штете проузроковане загађивањем погонском нафтом, Службени гласник РС – Међународни уговори. Бр. 1 (2010)
- Међународна конвенција о грађанској одговорности за штете проузроковане загађивањем нафтом, Службени гласник РС – Међународни уговори. Бр. 12 (2010)
- Пак, Ј. (2003). Савремена садржина осигурања од одговорности за штете услед загађивања животне средине и његов стратешки значај за земље у транзицији. У: Шулејић, П. и Славнић, Ј. (Ур.): *Право осигурања у транзицији* (109-122). Београд: Удружење за право осигурања Југославије.
- Pimentel, D., Whitecraft, M., Scott, Z., Zhao, L., Satkiewicz, P., Scott, T., ... Мое, Т. (2010). Will limited Land, Water, and Energy Control Human Population Numbers in the Future? *Human Ecology*, 38(5), 599-611.
- Славнић, Ј. (2011). Посебне одредбе о обавезном осигурању од одговорности као предмет закона који регулише уговор о осигурању. У: Славнић, Ј. и Пак, Ј. (Ур.): *Промене у праву осигурања Србије у оквиру европског (ЕУ) развоја права осигурања* (173-215). Београд: Удружење за право осигурања Србије.
- Stiglitz, J.E. (2008). *Економија јавног сектора*. Београд: Чугура принт.
- Табороши, С. (2006). *Економско право*. Београд: Центар за публикације Правног факултета у Београду.
- The Comprehensive Environmental Response, Compensation Liability Act – CERCLA, Public Law. 96–510 (1980) and Public Law 107-377 (2002)
- Fogleman, V. (2011). What if an Oil Spill Occurred on Land in Europe or in European Waters? In: *III AIDA Europe Conference, Insurance and Reinsurance Law: Present Questions & Future Challenges* (1-19). Amsterdam: AIDA Europe and Ince&Co.
- Harrington, S.E.,&Niehaus, G.R. (2004). *Risk Management and Insurance*. Singapore: McGraw Hill.
- Harris, J.M. (2009). *Економија животне средине и природних ресурса – савремени приступ*. Београд: Дата статус.
- Comité Européen des Assurances. *CEA comments on the European Commission's Communication on the safety of offshore oil and gas activities and related EU debates*, NLI-ENV-11-025 (2011)
- Шулејић, П. (2000). Загађивање животне средине и осигурање. *Правни живот*, 40(11), 467-474.

Jasmina Labudović Stanković, University of Kragujevac, Faculty of Law, Kragujevac

ENVIRONMENTAL LIABILITY INSURANCE

Summary

The analysis of environmental liability insurance in this study provides an insight into the the U.S. and the EU legislation on this issue. In the US legal system, environmental liability insurance is voluntary. The principle governing environmental damage is the principle of strict liability. If there are more pollutants, their liability is joint and several. Given the huge differences in the interpretation of the subject of liability insurance coverage for environmental damage, there are numerous lawsuits, resulting in different positions of the Supreme Courts of the US federal states.

The principle of strict liability of polluters is envisaged for damages resulting from the performance of activities listed in Annex III of Directive 2004/35/EC of the European Parliament and of the Council on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage. However, for any damage caused to the protected species and their habitats as well as for the activities which are not listed in Annex III of Directive, the operator is liable according to the fault-based liability system. The liability is individual and, in case there are more pollutants, the Member States are free to decide whether to apply joint and several liability or proportional liability.

Most EU member states have opted for voluntary insurance whereas eight states have adopted compulsory environmental liability insurance, which will begin to apply after 2014. As in the U.S., EU insurers mostly provide coverage only for damage caused by sudden events. For the time being, compulsory environmental liability in the Republic of Serbia is still a framework without content because the essential elements for its implementation are not in place. The problem of insufficient regulation of the elements which would provide for instituting compulsory environmental liability insurance is reflected in the problems of determining the subjects covered by the compulsory liability insurance, specifying the risks covered by insurance, defining the limits of responsibility as well as the mandatory control of the contracted insurance. There are not provisions regulating the minimum amount of insurance. Due to the lack of this essential element, the insurer and the insured may freely determine the amount of the insured sum. In practice, they usually agree about a small amount which does not achieve the goal of this type of insurance.

